

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Л.А. Євчук, доктор економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет

Україна має значний потенціал збільшення обсягів та підвищення ефективності виробництва зерна. Від того, в яких напрямках вітчизняні виробники будуть розвивати галузь, залежить інтерес світового ринку до української продукції. У статті розкрито роль форвардних закупівель та посилення уваги господарників до вирощування сорго в підвищенні ефективності функціонування галузі.

Ключові слова: валовий збір, експорт, ефективність галузі, зерно, попит, сорго, форвард.

Постановка проблеми. Зерновиробництво є стратегічно важливою галуззю для сільського господарства та країни в цілому. Його продукція грає вагомую роль у формуванні експортного потенціалу. Підвищена увага уряду до цього питання посилює актуальність проблеми продовольчої безпеки країни. Адже формувати експортні партії доцільно лише з «лишків» продукції після задоволення потреб внутрішнього ринку.

За свідченням експертів, Україна ввійшла в трійку найбільших світових експортерів зерна, у тому числі по експорту ячменю посідає 1 місце, пшениці – 6, а також 3 місце у світі з виробництва насіння соняшнику [9, с. 12]. У той же час, за оцінками ТОВ СП «Нібулон», найбільш рентабельними культурами для вирощування є кукурудза серед зернових і соняшник серед олійних [4, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми економічної ефективності виробництва зерна висвітлені у працях таких економістів, як О.Г. Білозерцев, Ю.Д. Білик, П.І. Гайдуцький, В.А. Кадієвський, М.Ю. Коденська, С.В. Кучер, М.Г. Лобас, Т.Ю. Приймачук, Д.Ю. Соловей, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, О.М. Шпичак і багато інших. Ними розроблено стратегічні аспекти розвитку зернового виробництва в Україні, підвищення його економічної ефективності за рахунок раціонального використання земельних,

матеріально-технічних і трудових ресурсів, удосконалення системи ціноутворення, функціонування ринку зерна. У той же час ряд проблем залишаються малодослідженими та вимагають подальшого обґрунтування і практичного вирішення. Зокрема це питання підвищення економічної ефективності виробництва зерна на рівні регіонів.

Постановка завдання. Наявність дискусійних проблем, а також об'єктивна необхідність визначення головних чинників ефективного ведення зерновиробництва обумовили вибір теми дослідження. Метою статті є вивчення сучасного стану виробництва зерна в Україні та обґрунтування шляхів підвищення ефективності галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, внутрішнє споживання зернопродукції в країні знаходиться в динаміці на відносно сталому рівні. У той же час валові збори зерна зазнавали великих коливань (рис. 1). Останнє було спричинене змінами врожайності зернових культур та площі їх збирання. Через недотримання більшістю виробниками технології вирощування культур обидва ці показники характеризуються великою залежністю від погодних умов, що негативно позначається на ефективності розвитку галузі й у цілому – на фінансовому стані сільськогосподарських виробників.

Відповідно до світової практики, кроком держави у допомозі аграріям у даній проблемі є проведення форвардних закупівель продукції. Форвардні закупівлі – одна з програм державної підтримки сільського господарства, участь в якій беруть винятково сільськогосподарські товаровиробники. Форвардні закупівлі передбачають придбання товару на організованому аграрному ринку для потреб державного інтервенційного фонду у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого придбання під час укладення форвардного біржового контракту [8]. Зацікавлені продавати майбутній урожай за форвардними контрактами, як правило, ті господарства, які відчувають гострий дефіцит в обігових коштах для належного проведення весняно-польових та інших сільгоспробіт. За оцінками Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, мова

йде про малі та середні підприємства. Ціни, які пропонує уряд за форвардними контрактами, є не вигідними великим господарствам [5, с. 13].

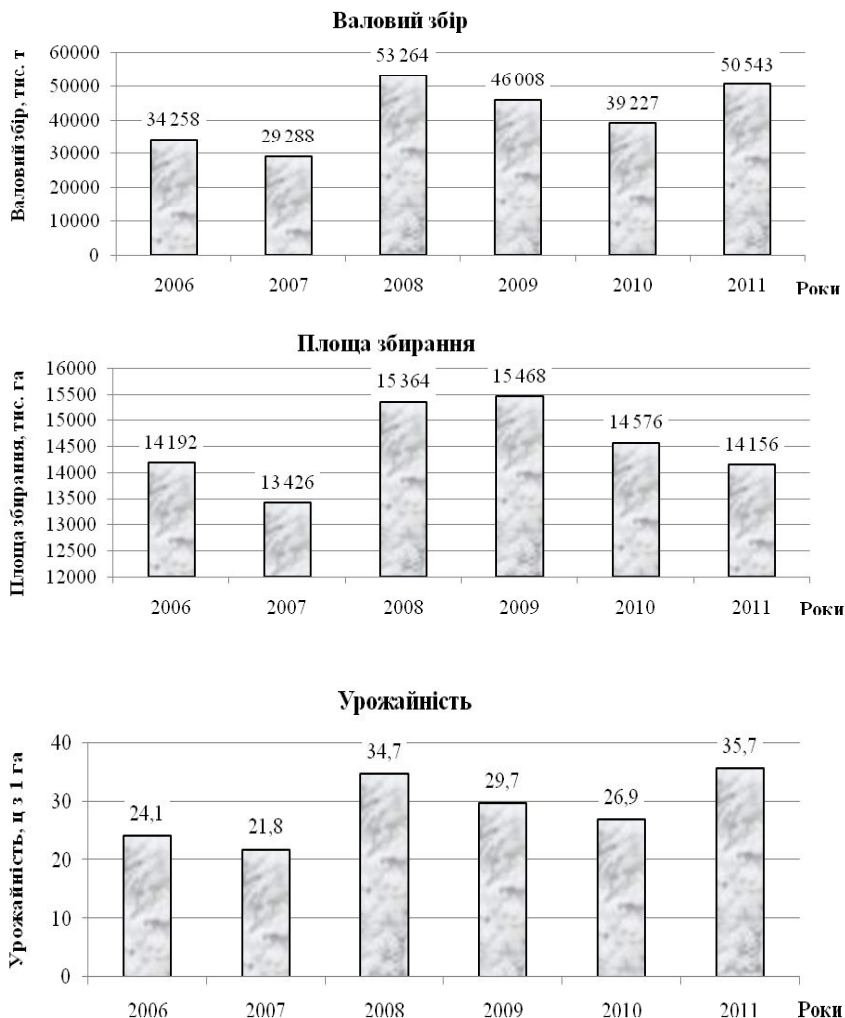

Рис. 1. Валовий збір, площа збирання та врожайність зернових культур в Україні

Джерело: дані Державного комітету статистики України

Міністерство аграрної політики та продовольства України повідомляє, що станом на травень 2012 року Аграрному фонду виділено з державного бюджету 400 млн грн для форвардних закупівель. До цього часу було укладено контракти з сільгоспвиробниками на 1 млн тонн зерна. Зокрема, пшениці другого класу закуповується 522,13 тис. тонн, третього класу – 398,35 тис. тонн, четвертого класу – 80,464 тис. тонн, жита 1-3 класів у цілому – 40,58 тис. тонн. Контракти укладені з понад 500 сільгоспвиробниками. Найбільш активно укладають їх агроформування Полтавської, Вінницької, Донецької і Луганської областей. Середній обсяг законтрактованої партії зерна сягає 1,283 тис. тонн [2, с. 10].

Як відзначають експерти, важливим у цьому питанні є своєчасна реальна оплата державою форвардних угод, на відсутність якої скаржаться господарники. У результаті вони не мають можливості дотримуватися технології при проведенні робіт, своєчасно вносити добрива, засоби захисту, що гарантувало б отримання високого врожаю [1, с. 8]. Виконання учасниками угод взятих зобов'язань слугуватиме підвищенню ефективності виробництва продукції (зокрема зерна) та діяльності сільськогосподарських підприємств.

Концепція маркетингової орієнтації сільгоспвиробників на тенденції світового ринку та висока ризиковість землеробства у посушливих регіонах південного Степу України (до якого належить Миколаївська область) радить звернути увагу на таку зернову культуру, як сорго. Під впливом зміни клімату сорго набирає більшої популярності в Україні. Якщо раніше до цієї культури відносилися як до джерела зеленої маси, необхідної для забезпечення потреб тваринництва, то наразі нею зацікавилися виробники зерна. Позитивна тенденція у вирощуванні сорго спостерігається і в світі. Зростання виробництва сорго пов'язане зі збільшенням попиту на продовольство та енергосировину. Якщо у 2011-2012 маркетинговому році світовий попит на сорго становив 559 млн тонн, то у новому році оцінюється на рівні 612,4 млн тонн. Збільшення споживання цієї продукції поживає світову торгівлю. Так, обсяги експорту у 2012-2013 маркетинговому році очікуються до 7,1 млн тонн, що на 30% більше порівняно з 2011-2012 МР. Про ефективність вирощування культури говорять ціни продукції, які коливалися

у 2011 році на світових ринках в межах 255-289 доларів за тону сорго, в Україні – 1,6-1,8 тис. грн за тону [7, с. 14-15].

Сорго є перспективною культурою для України. Силосне сорго здатне задовольнити потреби тваринництва у високоякісному силосі та зеленій масі. Зернове сорго є відмінною альтернативою ячменю, кукурудзі, соняшнику в умовах посушливого клімату Півдня й Сходу України та здатне забезпечувати стійкі високі врожаї й рентабельність виробництва [7, с. 16-17]. ТОВ СП «Нібулон» вважає сорго у ризикованих зонах землеробства найбільш прийнятною культурою для посіву і планує збільшити під нею площі [6, с. 8].

Обґрунтування розвитку й підвищення ефективності зерновиробництва може й надалі бути доповнене рядом технологічних та організаційно-економічних факторів, більшість з яких є відомою господарникам, але не завжди застосовується. Українським підприємствам доречно цій галузі приділяти більшу, серйознішу увагу, що дозволить збільшити доходи і прибутки сільгоспідприємств. Адже сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, вигідне геополітичне та територіально-економічне розташування, працьовитий український народ вивели Україну в розряд зернових держав світу.

Експерти не перестають наголошувати на великій ролі України на світовому ринку зерна. Увага світової спільноти до України як виробника продовольства пояснюється тим, що щороку населення світу стрімко збільшується, вже досягнуто 7-мільярдної позначки, а до 2050 року воно сягатиме 9 млрд. Щоб нагодувати таку кількість населення, потрібно на 70% збільшити виробництво продуктів харчування. Насамперед, це стосується зернових культур: рису, кукурудзи та пшениці. Без них неможливо уявити собі сьогоденній та майбутній світ. Серед них – пшениця, яка займає близько 25% орних земель і є найпоширенішою зерною культурою в перерахунку на посівні площі та другою (після кукурудзи) за вирощуванням у світі з обсягом виробництва понад 650 млн т на рік. Основні регіони її вирощування: Австралія, Чорноморський регіон, Китай, Європейський Союз, Індія та Північна Америка [3, с. 20].

Висновки. Викладений матеріал доводить, що Україна має виробничий потенціал для збільшення обсягів та підвищення ефективності виробництва зерна, а також поки що має

ринок його збуту. Від того, в яких напрямках вітчизняні виробники будуть розвивати галузь, залежить інтерес світового ринку до української продукції та українських виробників. Вона має бути якісною, дешевою (за собівартістю), вирощеною за можливим господарем.

Література:

1. Аграрії відмовляються від держпідтримки на пересівання озимих // Агробізнес сьогодні. — 2012. — № 9. — С. 8.
2. Аграрний фонд України уклав контракти на зерно // Агробізнес сьогодні. — 2012. — № 10. — С. 10.
3. Єрмоленко О. «Байер КропСайенс»: найкращі рішення для зернових сьогодні і в майбутньому / Олег Єрмоленко // Пропозиція. — 2011. — № 12. — С. 20.
4. Згідно з аналізом ... // Агробізнес сьогодні. — 2012. — № 4. — С. 8.
5. Ковальчук Т. Форвардні закупівлі по-українськи / Тетяна Ковальчук // Агробізнес сьогодні. — 2011. — № 12. — С. 12 – 13.
6. Компанія «Нібулон» ... // Агробізнес сьогодні. — 2012. — № 4. — С. 8.
7. Маслак О. Ринок сорго в Україні та світі / Олександр Маслак // Агробізнес сьогодні. — 2012. — № 11. — С. 14 – 17.
8. Порядок проведення державних форвардних закупівель зерна [Електронний ресурс] / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України за № 736 від 16 травня 2007 р. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
9. Форум AGRO-2012: еволюція аграрних ринків // Агробізнес сьогодні. — 2012. — № 9. — С. 12.